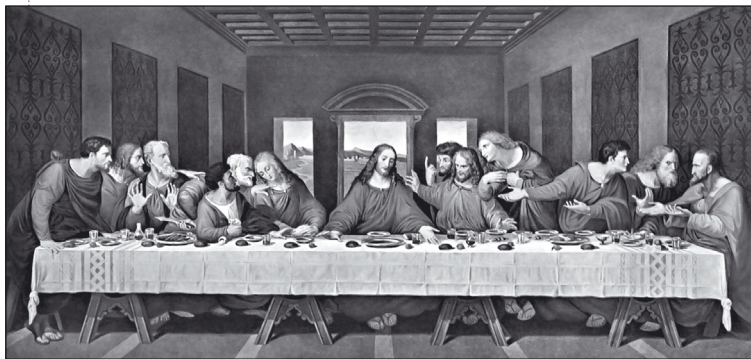

Toma i Juda – apostoli u frazeologiji

Biblijski frazemi čija nam je motivacija jasna ili prozirna u prvome su redu oni frazemi koji za sastavnicu imaju ime kojega biblijskog lika i koji su motivirani biblijskim događajima ili pričama koje nalazimo u *Starome* i *Novome zavjetu* (npr. *od Adama <i Eve>*, *mučiti se kao Isus <na križu>*, *strpljiv kao Job*, *star kao Metuzalem*, *muka Isusova (Kristova)*, *ići (bodati i sl.) od Poncija do Pilata*, *oprati / prati (umiti) ruke <od čega> kao Pilat*, *upasti kao Pilat u Vjeronvanje (Credo)*, *od Savla učiniti (napraviti) Pavla...*).

U navedenu kategoriju biblijskih frazema svakako ulaze i frazemi u kojima se spominju imena apostola (grč. *ἀπόστολος*: poslanik), tj. dvanaest Isusovih učenika koje je on sam odabrao i povjerio im da propovijedanjem šire njegov nauk na ovome svijetu. U trima evanđeljima (po Luki, Mateju i Marku) te *Djelima apostolskim* nabrojani su kao apostoli: Petar (koji je isprva bio Šimun) i njegov brat Andrija, Jakov (sin Zebedejev) i njegov brat Ivan (evanđelist), Filip i Bartolomej, Matej (carinik, evanđelist) i Toma, Jakov Alfejev i Šimun Kaananac, Juda Jakovljevi (Tadej) i Juda Iškariotski. Nakon smrti Jude Iškariotskoga na njegovo mjesto izabran je Matija iako je u konkurenciji bio i

Josip (zvan Barnaba). Matija je jedini apostol kojega Isus nije izravno izabrao i pozvao da ga slijedi. U kršćanskome su se svijetu apostolima nazivali sveti Pavao (apostol naroda) te njegov bliski suradnik sveti Barnaba i drugi. Poslije se značenje riječi *apostol* proširilo, pa se tako nazivaju

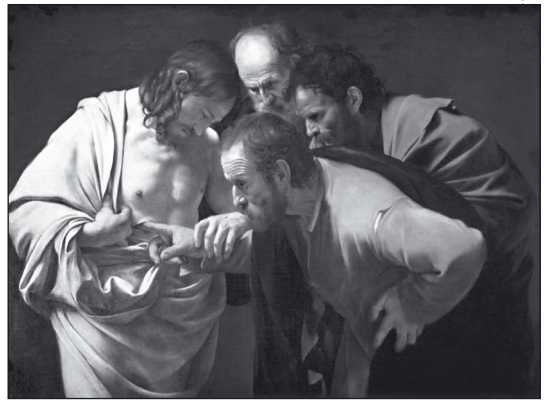

općenito širitelji kršćanstva, pogotovo oni koji su bili prvi učitelji u nekome narodu. Tako se npr. Ćiril i Metodije nazivaju slavenskim apostolima. Prikazi Isusovih učenika bili su čest motiv u crkvenoj umjetnosti, posebice na slikama koje prikazuju silazak Duha Svetoga, uzašašće i posljednji sud, a najpoznatiji je i najdojmljiviji prikaz dvanaestorice remek-djelo *Posljednja večera* najvećega renesansnog genija Leonarda da Vincija (1452. – 1519.). Iako je svih dvanaest Isusovih apostola zaslužno za širenje njegova nauka, nisu svi ostavili jednak trag u frazeologiji, nego su u njoj trag ostavila

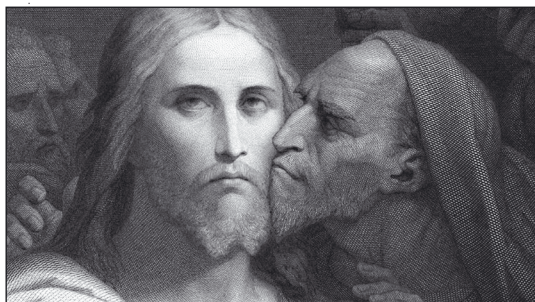
samo dvojica – Toma i Juda Išariotski – koja su se u svojoj okolini istaknuli lošim osobinama – nevjerom i izdajom.

Apostol Toma jedan je od dvanaest apostola koji je prema *Novome zavjetu* ostao upamćen po tome što nije povjerovao u Isusovo uskrsnuće dok ga nije vidio svojim očima. Naime, Isus je treći dan od raspeća ustao iz groba, tj. uskrsnuo, te se javio Mariji Magdaleni, koja je zavirivši u grob uplakana isprva zaključila da je nestalo njegovo tijelo. Kad ga je ugledala, poslao ju je da obavijesti njegovu braću apostole da uzlazi svomemu Ocu, tj. Bogu. Uvečer se pojavio i pred svojim učenicima, pozdravio je: „Mir vama!”, pokazao im je svoje ruke i bok te su mu se oni obradovali. Međutim, Toma nije bio nazočan te su mu ostali apostoli, kad se vratio, prepričali što se dogodilo. On je rekao da im ne može vjerovati dok sam ne vidi Isusove rane i dotakne ih. Nakon osam dana Isus se opet ukazao svojim učenicima, među kojima je ovoga puta bio Toma te mu je pristupio i pokazao rane tražeći da ih opipa i da mu bude opet vjeran. I Toma mu je povjerovao te izgovorio rečenicu „Gospodin moj i Bog moj!” iskazujući tako pokajnički vjerom u uskrsnuloga Isusa i vjeru u njegova Oca, a Isus je zaključio: „Budući da si me vidio, povjerovao si. Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju!”.

Prema navedenoj biblijskoj priči nastao je izraz *nevjerni Toma*, koji se odnosio na apostola Tomu, a poslije je razvio frazeološko značenje i danas označuje dvoje: ‘1. čovjeka koji vjeruje samo svojim čulnim iskustvima, tj. samo onomu što je sam vidio, čuo ili opipao i koji sve u životu mora provjeriti’ te 2. ‘čovjeka koji je veliki sumnjičavac, koji ne vjeruje nikomu i koji ne vjeruje ni u što’. Frazem *nevjerni Toma* prisutan je u mnogim europskim jezicima: engleskome (*doubting Thomas*), njemačkome (*ein ungläubiger Thomas*), francuskome (*incrédule comme saint Thomas*), talijanskome (*incredulo San Tommaso*), ruskome (*Фома неверующий*), češkome (*nevěřící Tomáš*), poljskome (*niewierny Tomasz*).

Apostol Juda (Iškariotski) jedan je od dvanaest apostola koji je prema *Novome zavjetu* ostao upamćen po tome što je izdao Isusa Krista i predao ga farizejima. Naime, Juda je u predapostolskome životu bio blagajnik, a nakon što je izabran za apostola, bio je uz Isusa u mnogim trenucima u kojima su se događala čuda te mu je bila dobro poznata Isusova dobrota i ljubav prema ljudima. Stoga i danas ostaju otvorena pitanja zašto je Juda izdao Krista i što se prelomilo u njemu te ga odvelo na krivi put. Je li to bila samo njegova velika ljubav prema novcu? Neki proučavatelji Biblije smatraju da je Juda pripadao naoružanoj židovskoj ekstremističkoj stranci sikara ili bodežara i da je u Isusu

preda Isusa za iznos od trideset srebrnjaka. Nakon toga Juda je samo vrebao priliku da ispuni dogovor. Na posljednjoj večeri Isus je izjavio da će ga jedan od apostola izdati i slutio je da će to biti Juda. I učinio je to noću u Getsemanskome vrtu u kojemu je Isus sjedio, razgovarao sa svojim učenicima i ponovno predosjetio da mu se približava izdajnik. Doveo je u vrt silnu svjetinu naoružanu toljagama i mačevima. Čim je pristupio Isusu, pozdravio ga je i poljubio, što je bio dogovoreni znak da je upravo on taj kojega treba uhvatiti. Kad je poslije vidio da je Isus osuđen, Juda se pokajao jer je izdao krv nedužnu i pokušao je vratiti trideset srebrnjaka svećeničkim glavarima i starješinama. Međutim, oni taj novac nisu htjeli prihvatiti jer su smatrali da je prljav i proklet. Juda je zatim novac bacio u hram, ali svećenički ga glavari nisu htjeli staviti u hramsku riznicu jer je krvarina te su ga odmah potrošili i kupili lončarovu njivu za ukop stranaca, koja je prozvana Krvavom njivom. Mučen grižnjom savjesti Juda je sam sebi presudio i objesio se o drvo. Prema kasnijim legendama to je drvo vrste *Cercis Siliquastrum*, koje je poslije prema Judi nazvano *Judino drvo* ili *judić* iako je moguće da je dobilo ime i prema Judeji, prvotnome staništu s kojega se proširilo.

Iako se motivi Judine izdaje mogu samo nagađati, on je postao općim simbolom izdajnika, njegovim su osobinama i postupcima motivirani frazemi: *biti kao Juda* i *biti <pravi> Juda* u značenju 'biti izdajnik' te *izdati koga kao Juda Krista* u značenju 'izdati osobu koja ti je bliska'. Iznos od trideset srebrnjaka, za koji je Juda izdao Isusa, u pozadinskoj je slici frazema *Judina plaća*, *Judina nagrada*, *Judina para*, *Judin novac*, *Judine škude* u značenju 'novac primljen za prljave usluge ili izdajnički posao'. Proučavatelji *Biblije* kažu da je u Isusovo doba iznos od trideset srebrnjaka ili srebrnih šekela bila otkupna cijena jednoga roba. Juda je Isusa pokazao poljupcem, koji je postao simbol iznimno podmukle izdaje i bio je podloga za nastanak glagolskoga frazema *dati Judin poljubac komu*, koji razvija značenje 'izdati koga' i imeničnoga frazema *Judin poljubac* u značenju 'izdajnički postupak pod krinkom prijateljstva'. Frazem *Judin poljubac* nalazimo u mnogim jezicima: engleskome (*Judas kiss*), njemačkome (*Judaskuß*), francuskome (*baiser de Judas*), talijanskome (*il bacio di Giuda*), ruskome (*Иудин поцелуй*), češkome (*jidášský políbek*), poljskome (*pocałunek Judasza*).